

SÖZLÜ KÜLTÜR BELLEĞİNDE ANTEP SAVUNMASININ TÜRKÜLERE YANSIMASI*

Reflection of Antep Defense on the Memory of Oral Culture

Doç. Dr. Filiz METE**

ÖZ

Bir toplumun yaşadığı tabiat üzerindeki farklı yaşam biçimi, dünya görüşü, tarihi, dini, dili ve benzeri ortak değerlerinin toplamı da o toplumun kendisine has kültürünü yansıtmaktadır. Bir toplumun kültürel belleğini, yüzyıllardan süzülerek gelen, bütün değerlerini kapsayan verilerin birikimi oluşturmaktadır. Bireysel belleğin oluşumu ise bireyin atalarından kalan söz konusu toplumsal birikimden beslenmektedir. Bu bağlamda, toplumların hayatı algılayışını etkileyen kültürel belleğindeki unsurlar bireysel üretilen eserlere de yansımaktadır. Millet olarak varlığını sürdürebilmek, toplumsal bellekte korunan değerlerin ancak bireysel belleklere aktararak gelecek nesillere ulaştırılması ve yaşatılmasına bağlıdır. Ortak bir paydada buluşan topluluğa ait kültürel unsurlar ise çoğunlukla sözlü kültür aracılığıyla aktarılmaktadır. Zira sözlü kültür, yazılı kültüre oranla toplum hayatında daha fazla kabule sahiptir. Ses, sözün; sözlü kültür, yazılı kültürün gerçeğidir. Bu bağlamda, kültürün ezgiyle birleşip en yalın dille aktarıldığı, yıllar öncesinden süzülüp gelen sözlü kültür ürünleri türküler, önemli kültürel unsur taşıyıcılarıdır. Bireyle ataları arasında bağ oluşturan türküler bu anlamda bireyi yaşadığı toplumun kültürüne uyum sağlamaya hazırlar, kuşaklar arasında kaynaşma, yakınlaşım bütünleşmeyi gerçekleştirir. Türk halkının yüzlerce yıllık kültürel birikimini aktardığı halk edebiyatının sözlü geleneğinden olan türküler bu anlamda oldukça önemli ürünlerdir. Detaylı incelendiği vakit türkülerde, hayatın bütün boyutlarının ve Türkün hayatı algılayış felsefesinin billurlaşmış numunelerini görmek mümkündür. Bu bağlamda, insan varlığının mutlak ihtiyaçlarından olan sanatın dallarından müzik ve edebiyatın ortak ürünü olan türküler toplumun ortak değerlerinin dışavurumudur. Edebiyat ve müziğin ortaklığı, türkünün gücünü oluşturur. Yalın, içten ve etkili dili ise en belirleyici özelliklerinden biridir. Türküler, yıllar boyunca ağzdan ağza yayılıp bugünlere gelen, geçmişimizin izlerini barındıran tarihî ve sanatsal belgelerdir. Türk halkı kahramanlıklarını, yürek yangınını, feryadını, sevincini, acısını türkülerde dile getirmiş; yüreğinde filizlenen sevdasını, sırlarını paylaşmış içini dökmüş, içtenlikle yüreğini açmıştır türkülerinde. Türk insanının yaşadığı her dönem ve her yerde türküler, onların müşterek sesi olmuştur. Toplum ve kültürle ilgili bilgilere ulaşabilmenin bir yolu da halk edebiyatı ürünlerinin incelenmesidir. Kültürün ezgiyle birleşip en yalın dille aktarıldığı türküler, bir yanıyla da tarihî belgelerdir. Tarih kitaplarına konu olan olaylar elbette halk edebiyatının sözlü ürünlerinden olan türkülerine de yansımıştır. Bu çalışma, bir işgal karşısında hiçbir yerden maddi yardım almadan cephane, erzak, silah gibi birçok şeyi kendi imkânlarıyla sağlayan ve on bir ay boyunca süren Antep Savunmasının türkülerine yansıyan yüzünü araştırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla, kayıtlara Gaziantep Savunması diye geçen sürece konu edinen Antep türkülleri belirlenerek bu tarihî süreçte yaşananların türkülerine yansımaları izlenmiştir. Sonuçta, türkülerin birçok tarihî olayda olduğu gibi Antep Savunması için de önemli bir sözlü tarih belgesi olarak belleklerde yerini aldığı ve kültürel bakımdan olduğu kadar tarihî bakımdan da önemli olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler

Sözlü kültürel bellek, türkü, kahramanlık türkülleri, Antep Savunması, Gaziantep türkülleri.

ABSTRACT

The sum of the different life style, world view, history, religion, language and similar values on the nature in which a society lives also reflects the unique culture of that society. The cultural memory of a society is constituted by the accumulation of data filtering through centuries, covering every concrete and abstract value. The formation of individual memory, on the other hand, is fed by the social accumulation in question from the ancestors of the individual. In this context, the elements in the cultural memory that affect the societies' perception of life will of course be reflected in the individually produced works. Sustaining its existence as a nation depends on transmitting and keeping alive the values preserved in social memory only by transferring them to individual memories. In this context, folk songs, which are products of oral culture filtered from years ago, in which the culture is combined with the melody and transferred in the simplest language, are the

* Geliş tarihi: 22 Mart 2022 - Kabul tarihi: 25 Ağustos 2022
Mete, Filiz. "Sözlü Kültür Belleğinde Antep Savunmasının Türküleri Yansıması" *Millî Folklor* 137 (Bahar 2023): 214-226

** Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, flmzt27@gmail.com, Ankara/Türkiye, ORCID: 0000-0002-8835-3884.

carriers of important cultural elements. When examined in detail, it is possible to see crystallized samples of all aspects of life and the philosophy of Turkish perception of life in folk songs. In this context, folk songs, which are the joint products of music and literature and are among the branches of art, which are the absolute needs of human existence, are the expression of the common values of the society. The partnership of literature and music creates the power of folk song. They are historical and artistic documents that have filtered through the years and come to these days and contain the traces of our past. Turkish people expressed their heroism, heart fire, cry, joy and pain in folk songs; He shared his love and secrets that sprouted in his heart, poured out his heart, and revealed his heart in his songs with all his sincerity. One of the ways to reach information about society and culture is to examine folk literature products. The folk songs filtered from years ago, in which the culture is combined with the melody and transferred in the simplest language, are historical documents on one side and on the other hand. The events, which are the subject of history books, are of course reflected in the folk songs, which are oral products of folk literature. This study aimed to investigate the reflection of Antep Defense, which lasted for eleven months and provided many things such as ammunition, supplies and weapons by its own means, without any financial assistance in the face of an invasion, on folk songs. For this purpose, Antep folk songs, which are about the process called Gaziantep Defense, were determined and the reflection of what happened in this historical process on the folk songs was observed. As a result, it can be said that folk songs have taken their place in the memories as an important oral history document for Antep Defense, as in many historical events, and are important historically as well as culturally.

Keywords

Oral cultural memory, folk song, heroic songs, Antep Defense, Gaziantep folk song.

Giriş

Bir toplumu inşa eden sosyal yapı, iletişim hâlinde yaşayan bireylerin kişisel anılarını oluştururken geçmişin yapılandırılmış izleriyle bütünleşmeyi sağlamasını gerektirir. Ortak tarihi yaşamak, ortak kimliği taşımak anlamına gelir (Başer, 2006:129'dan akt. Ersöz, 2007:4). Bir milletin sanat, müzik, edebiyat ve mimari gibi alanlarındaki yaratıcı sanatsal ifadelerle değer katan ve davranışlarını şekillendiren; paylaşılan fikirler, inançlar, duygular ve gelenekler, o milletin kültüründe barınır ve insanların nasıl yaşadıklarını hem maddi hem de maddi olmayan kaynaklarını nasıl kullandıklarını tanımlar (Dupree, 2002:987). Bu da, toplumun kültürel belleğini oluşturur. İnsan benliğini "zamanın maddesinden inşa edilmiş" artzamanlı bir kimlik olarak kabul eden Assman (2011) insan belleğinin de hem toplumsal hem de kişisel düzeyde artzamanlı bir kimlik olarak adlandırılabilir bir zaman ve kimlik sentezi olduğundan bahseder. Ayrıca, kültürel belleğin bir kurum olduğunu ve bir toplumun kültürel belleğinin sadece somut ürünler aracılığıyla olamayacağını, çünkü eserlerin, ürünlerin hafızalarının olmadığını; onlara anlamlarının bireylerce atfedildiğini söyler. Doğumundan başlayarak bireysel belleğe kaydedilen her veri, dolaylı olarak toplumsal bellek verilerini de kapsamaktadır. Bir toplumda ortak etkiler oluşturan gelenekler, danslar, türküler, atasözleri gibi pek çok unsur o toplumda işleyen ortak sembolik sistemlerdir. Porteli, tarih için sözlü kaynakların özel kullanımı onların geçmişi koruyabildiğinden çok hafızada işlenmiş değişikliklerinde yattığını, çünkü hafızanın pasif bir gerçek yığını olmadığı, daha çok anlamların aktif bir uygulaması olduğunu belirtir (Porteli, 2005: 227'den akt. Ersöz, 2007:10). Bu bağlamda, toplumsal belleğin işlev görebilmesi için sembolik biçimlerinin korunması, aynı zamanda ifade ettikleri kültürel bağlamın anlaşılması, yaşatılması ve sonraki nesillere aktarımı gereklidir.

Butler, sözlü tarih çalışmalarının geleneksel olarak coğrafi konum veya istikrarlı topluluklara dayandığından söz eder. Ancak geçen zaman içerisinde mekânlar, insanlar ve hayat değiştiğinden dolayı, aslında ortak deneyime dayalı anlamların açık bir tutarlılık ve tema (yerellik) sağladığını ekler (2007:367). Ersoy, İnsan deneyimini anlatma ve coğrafi olarak konumlandırma potansiyeli olarak tanımlanan sözlü tarih çalışmalarının sözlü kültür çalışmaları kapsamında yer alması gerektiğini savunmaktadır (2004:107). Ayrıca, yazı icat edilene kadar, tarihi birikimlerin ve deneyimlerin, sözlü ortamların

kaynaklarıyla kanallarını kullandığını, böylece muhafaza edilerek aktarıldığını ve sözlü kültür ortamının, icra ortamı avantajından dolayı da tarihe yazılı bilgi ve belgelerde bulamayacağı alternatifler ve ayrıntılar sunduğunu söyler. Fidan da benzer şekilde, bir olay veya yerle ilgili kapsamlı tarihî bilgiye ulaşabilmek için resmî tarihî belgelerin yanı sıra edebiyat malzemelerinden ve genel olarak o bölgeye ait sözlü kültür ürünlerinden faydalanılması gerektiğini belirtir (2011:146). Zira tarihî olayların insanlar ve toplumlar üzerindeki etkileri toplumsal anıları oluşturan en önemli olaylardır ve elbette yaşamlarına yansiyacak, bu yansımalar da kültür ürünleriyle nesillere aktarılarak duygudaşlık sağlayıp aidiyet hissini besleyerek bireylerin belleklerinde yer alacaktır. Bireyin veya toplumun yaşadığı durumlarla ilgili psikolojik ve sosyolojik etkileri, gerçekleştirdikleri eylemlerin sebepleri, duygu, düşünce, hayal ve hayatlarına yansımaları tarih belgelerinde çoğunlukla yer bulamayan konulardır. Geçmişî anlayabilmemiz için hayal gücümüzle kendimizi o insanların yerine koyabilmemiz gerekmektedir ki bu da yıllar evvel başka zamanlarda yaşamış insanların neler yaşadığı kadar neler hissettiğini de anlayabilmeyi gerektirir. Bu bağlamda, tarihî kayıtlar her zaman eksik kalacaktır (Hoopes, 1979:3). Bu boşluk, tarihî belgelerdeki gerçekler ışığında söz konusu dönemin somut soyut yapı, ürün ve eserleri incelenerek ve ancak hayal gücümüz yettiğince doldurulabilir.

Anma törenleri ve canlandırmalar, toplumsal belleği harekete geçirmek, yaşatmak ve geleceğe aktarmak için önemlidir. Örneğin, Gaziantep'te, 8 Şubat 1921 yılında TBMM tarafından Gazi'lik unvanı verilisinin ve düşman işgalinden kurtuluşunun 100. yılında 25.12.2020'de açılan "25 Aralık Kahramanlık ve Panorama Müzesi"nde tarih kaynaklarında Antep Savunması olarak geçen Antep'in işgali süreci görsellerle yeniden canlandırılmakta, sergilenmektedir.

* Poseidon Sahnesi Antep'in İşgali

Zamanla gelişen kültürel kaynakların sözlü ve yazılı olarak birbirinin içine girerek devam ettiği bilinmektedir. Ancak sözlü kültürün, yazılı kültüre kıyasla toplum hayatında daha fazla kabule sahip olduğu doğrudur.

Kültürü teşkil eden gelenekler, yapı ve özellikleri itibarıyla 'sözlü' ve 'yazılı' olma nitelikleri taşımakta ve sözlü geleneklerde yer alıp tamamen sözlü, kısmen sözlü veya tamamen sözsüz yaratılan, fakat sözlü geçiş veya iletişimle fertler arasında dolaşan, nesilden nesile intikal eden, kısaca bir geleneği olan ürünlerin tamamı, yapı, muhteva, biçim ve fonksiyonları ne olursa olsun sözlü kültürün kapsamına girmektedir (Yıldırım, 1991:15). Ersoy'un da belirttiği gibi, kültür kapsamına giren her şeyin yansımalarını sözlü kültür ortamlarında bulmak mümkündür. Zira ortak paydalarda buluşan bir topluluğa ait kültür unsurları çoğunlukla sözlü kültür aracılığıyla aktarılmaktadır (2004:106).

Ses, sözün; sözlü kültür, yazılı kültürün hakikatidir (Baş, 2011:111). Bu bağlamda, kültürün ezgiyle birleşip en yalın dille aktarıldığı, yıllar öncesinden süzülüp gelen sözlü kültür ürünleri türküler, bir yanıyla da tarihî belgelerdir. Bir milleti anlamak, tarihini öğrenmek için, tarihî sıralanan olayları okumak elbette yeterli olmayacaktır. Detayların ve parçaların birbirini tamamlaması bütünü aydınlatır, netlik sağlar. Olayların yaşandığı dönemin ruhu, toplumun bu olaylar karşısındaki tutumu, değerleri, duyguları, davranışları ve olaylar karşısındaki duruşları ancak kendi elleriyle yarattığı ürünleri üzerinden yorumlanarak daha net anlaşılacaktır. İlk zamanlar sanatsal anlatımlar, mit, efsane, destan, masal gibi tarihsel ve coğrafi yöntemle sınırlı bir alanda araştırılan sözlü kültür, zamanla toplumsal ve kültürel sistemlerin incelenmesinin yanında, incelenen grubun tarihi için de kaynak olarak kullanılmaya başlanmıştır (Tunç, 2020:41).

Tarihi, sadece kronolojik ve biyografik belgelerle açıklamaya indirgemek yetersiz ve tutarsız kalan eski yaklaşımlardır. Köprülü, edebiyat eserlerinin zaman zaman aslı kaynakları aşabileceği kanaatindedir (Ersoy, 2004:107). Yıldırım da sözlü kaynakların tarihî boşlukları dolduracak vazgeçilmez kaynaklar olduğunu savunmaktadır (1998:95).

Türk milletinin maddî ve manevî değerlerini, geleneksel motiflerini barındıran millî kültürünü, yaşanmışlıklarını, kahramanlık ve hayatta kalma mücadelelerini, sevdalarını, isyanlarını kısacası Türk kültür ve yaşayışından izleri en özgün ve samimi şekilde yansıtan türküler zengin ve değerli hazinelerdir. Türkülerin toplumun yaşamı ve belleği hakkında bilgi vermesi ve sembol oluşturması söz konusudur (Ersöz, 2007:72).

Yaşam tarzını, kültürel birikimini aktaran, yaşam felsefesini yansıtan türkülerin bazıları değişmiş, bazıları yok olup gitmiş olsa da sözlü kültürel bellek zamana meydan okuduğundan pek çoğu hâlâ ağızdan ağıza memleket topraklarında dolaşan sözel belgelerdir.

Türküler ezgi, konu ve yapılarına göre sınıflandırılabilir. Bu çalışma, türkülerin konularına göre ele alınması kapsamındadır. Türk halkının yüzlerce yıllık kadim bir geçmişe sahip coğrafi genişliği ve yaşanmışlığını, yüreğini ortaya koyarak bir kıtasında imkânsız sevdasını anlatırken diğer kıtasında memleketinden veya ölümden dem vurabilen zengin içeriği, konularına göre türkülerini sınıflandırmayı oldukça güçleştirmektedir. Bu bağlamda, türkülerin konularına göre tasnifleri farklılık göstermekte veya aynı türkü birden fazla konu başlığı altında ele alınabilmektedir.

Yakıcı, türkülerin sınıflandırılmasını vezinlerine, yapılarına, konularına ve ezgilerine göre gruplandırmıştır. Yakıcı, konularına göre türkü tasnifini şu başlıklarla vermiştir:

“1. Aşk/sevda konulu türküler. 2. Gurbet/ ayrılık, hasret konulu türküler. 3. Beşik / bebek/ çocuk türküler/ ninniler. 4. Ölüm türküler/ağıtlar. 5. Tören türküler: Düğün/ kına/ gelin alma/ güvey türküler, bayram türküler). 6. Asker/ Askerlik türküler 7. Hapishane türküler. 8. Olay türküler: (Tarihi ve sosyal olaylara dair türküler). 9. Beslenme ve yiyecekleri konu alan türküler. 10. İş ve meslek hayatıyla ilgili türküler. 11. Övgü türküler. 12. Yergi / alay / eleştiri işlevli türküler. 13. Şikâyet türküler. 14. Eğitici / öğretici türküler 15. Arzu / istek türküler. 16. Dini / tasavvufî nitelikli türküler. 17. Oyun türküler (Yakıcı, 2007:211).

Bu çalışmada tarih kaynaklarında Gaziantep Savunması olarak yer alan dönemin, Yakıcı'nın sınıflandırmasının içinde yer alan “ölüm türküler/ağıtlar” ve “olay türküler (tarihî ve sosyal olaylar)” kapsamında değerlendirilebilecek Gaziantep türkülerini incelememizin temelini oluşturmaktadır. Amaç, söz konusu edilen Gaziantep Savunması döneminde türkülere yansıdığı biçimde izlemek ve görmektir. Böylece, araştırma bir anlamda geçmişe ayna tutacağı gibi tarihî ve kültürel kodlardaki şifreleri çözümlememi-

ze de yardımcı olacaktır. Bu amaçla, araştırmanın evreni olarak; türkû bilgilerinin depolandığı <https://www.repertukul.com/> adresindeki REPERTÜKÜL (Repertuar Türküleri Külliya-tı) kaynağından faydalanılmış ve burada 166 adet kayıtlı Gaziantep türküsü olduğu belirlenmiştir. İncelemede 38 Tane Kırık Havalar, 29 Tane Oyun Havaları, 97 Tane Uzun Havalar ve 2 Tane Repertuar Dışı türkünün olduğu anlaşılmıştır. Sözsüz yer alan oyun havaları dışında bütün kayıtlar okunmuş ve özellikle Antep Savunması dönemini konu alan türküler belirlenerek incelemeye alınmıştır.

Meşhur külhanbeyleri, sağlam aile yapısı ve kendi hâlinde içinde gücünde yaşayan halkıyla bilinen Gaziantep'in eski adı, “Çadır kurdum düzlere, Diken oldum gözlere, İşte ben gidiyorum, Ayıntap kalsın sizlere (Yöre5, 1990:16'dan akt. Mazırık, 2017:117)” türküsünde adı geçen Ayıntap'tır. Gaziantep için su ve su mimarisinin önemi göz önünde bulundurulduğunda; şehrin adının kökeniyle ilgili rivayetler arasında “Güzel kaynak ya da iyi pınar” manasına gelen “Ayıntap” şeklinin kuvvetli ihtimal olduğu düşünülebilir zira şehrin muhtelif yerlerinde bulunan kasteller (suyun bir merkezde toplandıktan sonra su ihtiyacını karşılamak üzere temiz ve kirli su olarak bölümlere ayrıldığı kanallar) ve hayratlar bu düşünceyi desteklemektedir (Kalka, 2015:106). Bir rivayete göre ise adın kaynağı halka kötü davranan Ayni isimli birinin yaşadığı ve daha sonra yaptıklarına pişman olup tövbe ettiğinde halkın ‘Ayni tövbe etti’ ifadesinin zamanla Ayni tövbe, en sonunda ise Ayıntap olarak yerleşip kaldığıdır.

Antep ve çevresi, I. Dünya savaşından sonra önce İngiliz, sonrasında Fransız işgalini yaşamıştır. Gaziantep halkı ise 1 Nisan 1920’de başlayıp 7 Şubat 1921’de biten bir mücadeleyle dört yanını kuşatan işgal gücüne karşı emsali olmayan bir şekilde direnmiştir. Bu süreçte, donanımlı bir orduya karşı sivil halkın şehrinin on bir ay boyunca direnerek kendi imkânlarıyla koruma çabası dünya tarihinde görülmemiş bir şehir direnişi olmuş, Gaziantep bu savunmasıyla adeta destan yazmıştır. Öyle ki bu destan tarihte yerini almış, şehre Gazi unvanını kazandırdığı gibi halk edebiyatı ürünlerine de nakış nakış nüfuz etmiştir. Bu bağlamda, söz konusu dönemle ilgili halk edebiyatının sözlü geleneğinde oluşan, tanık belgelerinden sayılabilecek türkülerin birer sözlü kültür ve tarih bellekleri olarak incelenmesi önem arz etmektedir.

Mücadele Yılları ve Türkülere Yansması

I. Dünya Savaşı sürecinde İtilaf Devletlerinin, Osmanlı Devleti'nin topraklarını nasıl paylaşacaklarına dair kendi aralarında paylaşım planları yaptıkları bilinmektedir. Gaziantep ili, Kurtuluş Savaşında “Güney Cephesi” adıyla anılan bölgede bulunmaktadır. İngilizler 15 Ocak 1919’da Mondros Mütarekesindeki 7. maddeyi gerekçe göstererek Antep’i işgal etmiştir (Güner, 2007:49). Bu süreçte, haberleşme araçlarına el konulup halkın elinden malı ve silahları alınıp kentlin aydınları ile ileri gelenleri Mısır’a sürülmüştür. Bu dönem sonraki yaşananlara kıyasla görece daha sakin geçmiştir. 15 Eylül 1919 tarihinde İngiltere ve Fransa arasında diplomatik açıdan görüşmeler; Suriye İtilâfnâmesi/Paris Uzlaşması’yla sona ermiş ve yaptıkları anlaşma gereği Ekim ayı sonunda İngilizler Antep ve çevresini Fransızlara terk etmişlerdir (Pamuk, 2021:132). *Kara imiş şu Antep’in yazısı*¹ türküsü, Antep halkının yaşadığı işgal günlerini en yalın ve içten paylaştığı ağıt türkülerden birisidir. Alın yazısına şikâyetini konu alan, türküdeki kara yazı ifadesi işgal edilmek istenen Antep’in bu anlamda kaderinin kötü olduğunu, *Fransızlar her taraftan geldiler* dizesiyle de şehrin dört bir yanının kuşatma altında olduğunu dile getirmektedir. Türküde geçen Kavallı, Gaziantep’te bir mahalledir. *Kavallı'nın şirazesi bozuldu* dizesi, mahallenin huzurunun, düzeninin bozulduğu ifade edilmektedir. Saldırıları esnasında bölge sürekli yoğun top atışlarına maruz kalıyor, çok sayıda ölen olduğundan dolayı halk, şehitlerini defnetmekte bile sorun yaşıyordu (Gü-

ner, 2007:59). Bu süreçte Antep halkının yaşadığı dram tarih kitaplarında yer almaktadır. Gaziantep'li yerliler yaşadıklarını türkülerle dile getirmiş, belleklerine işlemiştir. *Kara imiş şu Antep'in yazısı* türküsünde şehitleri için yüreklerinin yangını anlatan Antep halkı, *Antep diye hazin hazin ağlarım* dizeleriyle de vatana bağlılığını, memleketi için üzüldüğünü vurgulayan ezgili sözler dizmiştir.

Yiğitlik, kahramanlık ve fedakârlığın abidesi olmuş, bütün yurdu etkileyerek düşman işgaline karşı direnişi örnek teşkil etmiş, millî birlik ve beraberlik ruhuyla şahlanan bir halk hareketi olarak tarihte yer almış olan Antep Savunması dönemini konu edinen nice türküler yakılmıştır. Bu türkülerin önemli bir özelliği, düzenli bir askeri gücü ve yeterli mühimmatı olmayan Antep halkının koca bir işgal ordusuna on bir ay kafa tutan direnişini dile getirmesidir.

Bakin ey kardaşlar bu fena hallar² isimli bir türküsünde şehrin kuşatılması karşısında çaresiz hisseden Antep halkı bu fena durumu, *Kaçamaz olduk da bağlandı kollar* dizeleriyle ifade etmiştir. Türküde geçen “fena haller” yaşanan durumun vahametini, “bağlandı kollar” ifadesi ise hissedilen çaresizliği simgelemektedir. Ayrıca, *Bundan sonra dünyaya gelecek kullar, Ölümün istiyor hem kalan sağlar* dizeleriyle henüz dünyaya gelmemiş bebeklere ağıt yakıldığı görülmektedir. Türkünün ikinci dörtlüğünde geçen *İslam'a asi* ifadesi Müslüman düşmanlığını, işgalcilerin İslam'ı yok etmeyi hedeflediğini ima ederken, *Bağrıma hun etti topunun sesi* dizesiyle düşmanın topla, tüfekle yoğun saldırısına maruz kaldığını anlatmaktadır. Genellikle türkülerde dağlar için ulu, yüce, karlı, sivri gibi sıfatlar kullanılırken, *Bakin ey kardaşlar bu fena hallar* isimli türküde kullanılan *kara dağlar* ise artık çeteleri saklayamadığı için olumsuzluk anlamı taşımaktadır. Türküde bahsi geçen İlbeyli ve Beydili çeteleri, Anadolu ve Rumeli’de yaşayan iki büyük Türkmen boyu aşiretlerinden oluşan ve Antep civarındaki Millî Mücadele için örgütlenmiş çetelerdendir. Türkünün son dörtlüğü Kilis, Halep, Şam’ın işgal edildiğini ve *Kilis'ten belli de ordusu tuttu* diyerek tehlikenin ne kadar yaklaştığını anlatır. Bu arada, Fransızların Kilis’ten hareket ederek güçlü bir orduyla Antep civarına doğru yürümekte olduğu istihbaratı alınmıştır (Güner, 2007:58). Türküler sadece bilgi verme, olanı biteni aktarma gayretiyle değil daha çok samimi ve içten dillendirilmiş ortak duygular barındıran oluşumlardır. Bu bağlamda, *Bakin ey kardaşlar bu fena hallar* isimli türkünün sonundaki *Bakin kardaşlar Fransız netti* dizesi yaşananları tarihe kendi ifade gücüyle not düşmektedir.

Karşı dağda kara tabur ordu var³ türküsünde geçen cesur ve mert insanı anlatan yiğit kelimesi işgalin sadece bazılarına değil, kesin bir ifadeyle her yiğidin yüreğine dert olduğunu anlatmaktadır. İtilaf devletlerin Gaziantep’i işgal edebilmek için şehri kuşattığı, dağların düşman ordularıyla dolu olduğu anlatılan türküdeki *Vatan için beni bu dağa gönderin, Türklük namına canım feda ederim* diyen son dizeler Antep halkının bu durum karşısında teslim olmaksızın vatani için gözünü kırpmadan canını feda edeceğini kanıtlar niteliktedir. Türkü, vatanını savunmak için gözünü kırpmadan canını feda etmeye gönüllü Antep'li yiğitleri anlatmaktadır.

Türklerin vatani için canını feda etme özelliklerini bilen işgal ordularının komutanları Andrea ve Abadie, Antep’in kuşatıldığını, Fransızların top ve tanklarına karşı direnemeyeceklerini ve şehri teslim etmelerini Özdemir Bey’e bildirir. Antep millî kuvvetlerinin komutanlığını yürüten Özdemir Bey, işgal ordularını komutanlarının bu teklifine karşı olmuştur. Özdemir Bey u teklifi “Antep halkı ya ölmeyi veyahut vatani kurtarmayı kendisine düstur itti haz etmiştir, bu sebeple Antep’te canlı bir insan buldukça ve memleket baştanbaşa yıkılmadıkça Fransız askeri buraya kat’i surette giremeyecektir.” şeklinde gayet sert bir cevapla reddetmiştir (Güner, 2007:59).

Gaziantep ili ünlü olduğu her ürün ve özelliğinden önce işgale karşı örnek teşkil eden Antep savunmasıyla ve toplum hafızasında Şahin Bey, Karayılan veya Şehit Kamil adlarıyla kodlanmış halk kahramanlarıyla bilinmektedir. *Karayılan der ki harbe tutuşak*⁴ türküsünde geçen çete kelimesi Millî Mücadele için örgütlenmiş, silahlı mahalli güçleri temsil etmektedir (Acun, 2016:95). Antep halkı, işgal altındaki şehri semtlere ayırarak her semtte direniş için çeteler oluşturulmuş ve bir semt reisi tayin edilmiştir. Bu süreçte şehir 27 savunma bölgesine ayrılırken milis güçler çeşitli adlar altında Fransızlara karşı çete savaşı vermeye başlamıştır (Gürsel, 2013:57). Her çeteye de bir reis tayin edilmiştir. Bu çetelerden birisinin reisi de bir aşiret reisi olan, aşiretinden 82 akrabasıyla Antep savunmasında ön saflarda yer almış gözü pek kahraman Karayılandır (Özkaraman, 2019:192). Türkülerde geçen; Karayılan, Yılan Bey, Molla Bey ve Küçük Mehmet aslında aynı kişidir. Molla Mehmed 1888 yılında, Höcüklü adında bir köyde, kıldan yapılmış bir çadıra dünyaya gelmiştir. Mehmed küçük yaşlarda Kuran-ı Kerim dersleri almaya başladığı ve köyünde namaz kıldığı için ona Molla lakabı takmışlardır. Mehmet'in babası Memo, köyün içinde yiğitliğiyle namı olan bir adamdır. Aslında, Karayılan lakabının gerçek sahibi olan Memo'dur. Molla Mehmed yiğitlikte babasından geri kalmadığından dolayı babasının lakabı ona miras kalmış, o da Karayılan olarak anılmıştır (Özkaraman, 2019:184). Türküdeki *Harbe tutuşak, Kilis yollarından kelle getirek* dizeleri ve *Fransız adını birden batırak* ifadesi Karayılan'ın vatanını sonuna kadar koruma kararlılığının göstergesidir. Zira türküdeki *Fransız topları leylege vurdu* dizesi top atışlarıyla dağılan huzur ve bereketi anlatmaktadır ki Türk mitolojisinde leyleğin önemli bir anlamı vardır. Leyleği öldürmenin iyi olmayacağı, leylek evini bozmanın felaket getireceği yaygın inanışlardır. Tanrı tarafından çocukları korumak üzere görevlendirildiğine inanılan ana-kuş/Umay/Ayısıt ve onun günümüzdeki sembolü olan leylek, kut taşımakta, nazardan korumakta, bacalara yerleşerek evleri korumakta ve bereket getirmektedir (Ergun, 2011:141). Bu bağlamda, türkü evini, barkını yıkıp dağıtan düşmanın lanetlendiğine vurgu yapmaktadır.

*Atına binmiş elinde dizgin*⁵ türküsünde yine Karayılan'ın yiğitliğini, gözü peklüğünü *Girdiği cepheye hiç vermez bozgun* dizelerinden anlamak olasıdır. Zaten tarih kitaplarında adı geçen Karayılan Karabiyıklı baskını, Elmalı cephesi, 1. ve 2. Ağcakoyunlu cephele, İkizkuyu cephesi, Nizipyolu savaşları, Mağarabaşı savaşları, Kurbanbaba savaşı ve Sarımsaktepe savaşlarında düşmanı bozguna uğratan kahramanlardandır (Özkaraman, 2019:192). Türkünün devamında geçen *Sürerim sürerim gitmez kadana* dizesi durumun vahametini anlatmaktadır. Zira 'kadana' cepheye erzak ve mühimmat taşımakta kullanılan dayanıklı bir cins yük atıdır. Ancak bu dayanıklı yük hayvanında bile takat kalmadığı türküden anlaşılmaktadır. Türkünün diğer bir dizesinde, *babasına kara haber* gideceğini yani bu savaştan şehit olmadan dönmeyeceğini, son dizede ise anasına *boş yere yola bakmasın* diyerek cesedini çiğnemedi Antep'e düşmanı sokmayacağını ve büyük ihtimalle bu uğurda şehit olacağını bildirmektedir.

Baş'ın, sözlü kültür duruma göre ve somut çözümler üretir (2011:110), söylemine uygun şekilde türkünün nakaratı yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen Anteplilere bir Antepli olarak vatanı savunmanın namusunu savunmak olduğunu *Vurun Türk uşağı namus günüdür* diye haykıran dizeleridir. Toplumun kültür ürünleri toplumsal bellek araştırmalarını genellemelere ulaştırmaktadır (Ersöz, 2007:18). Türk toplumu var olduğu ilk zamandan beri vatanını namusu bellemiş ve askerlik dönemi vatan borcu, namus borcu olarak kabul edilmiştir.

21 Ocak 1921'de, direnişin ilk kıvılcımı olarak 12 yaşındaki Mehmet Kamil'in şehit edilmesi başlatmıştır. Çarşıda annesini sarhoş işgal gücü askerlerinin sarkıntılığında

korumaya çalışan Kamil oracıkta süngülerle şehit edilmiş bir çocuk kahramandır. 12 yaşında bir çocuğun annesini koruma adına yerden aldığı bir parça taşla askerlere saldırması sahip olduğu sağlam karakteri yansıtmaktadır. Ong (1999:88) soluk kişiliklerin, sözlü belleğin zihninde tutunamayacaklarını söyler (Akt. Ersöz, 2007:47). Şehit Kamil bu cesaretiyle hâlâ halkın saygıyla bahsettiği bir kişiliktir. Bu olay, Antep Savunmasını anlatan kayıtlarda “Şehit Kamil” olayı olarak da yer almaktadır.

Direnişi tetikleyen ve Antep'ileri kenetleyen bir diğer olay da Şahin Bey'in şehit edilmesi olmuştur Bugün Gaziantep merkezde bulunan iki ilçe belediyesi Şahinbey ve Şehitkamil adını taşımaktadır. Bu isimler Antep savunmasındaki kahramanlıklarıyla Gaziantep için gurur kaynağı olarak yaşatılmaktadır. Şahin Bey, Harbiye Nezareti tarafından memleketi Antep'te Nizip Askerlik Şubesi Başkanlığı görevi yapan bir kahramandır. İşgal döneminde ön saflarda mücadele eden Şahin Bey'in asıl adı Mehmed Said'dir (Güner, 2007:56). Antep'te halka, “Düşmanı Antep'e sokmayacağım. Düşman Antep'e benim cesedimi çiğnemedene giremez.” diyerek halkının umuduna umut katmış (Özkaraman, 2019:187) ve sözünü tutarak bu uğurda şehit olmuştur. Şahinbey, gözü pek Antep evlatlarından biridir. Antep Savunmasındaki kahramanlığını konu edinen tezler, çalışmalar (Cankat, 1954; Aksel, Aktan, 1964; Gürsel, 1993; Başbekçi, 2020; Severoğlu, 2021) yapılmış, ağıtlar yakılmış ve onun dillere destan hikâyesi Türk sözlü kültüründe dilden dile, ağızdan ağıza aktarılmış, üzerine türküler yakılmıştır.

Şahin Bey, Kilis-Antep arasındaki yolda görev almış, Fransızların Antep'te bulunan işgal kuvvetlerine yolladığı yardımcıları engellemiş, düşmanı bozguna uğratmış kahramanlardandır. Düşmana geçit vermediği sonuncu çarpışmada da yine Kilis ve Maraş'a giden işgal kuvvetlerinin yollarını kesmiş ve böylece Fransız garnizonunun Katma'daki tümeniyle irtibatını koparmıştır. Ancak üç gün süren çatışmanın ardından, 26 Mart 1920'de Şahin Bey, Fransız süngüleri altında şehit edilmiştir (Tansel, 1991:210).

*Şahin bey vuruldu yollar açıldı*⁶ türküsündeki ilk dizeler *Şahin bey vuruldu yollar açıldı, Antep'in üstüne matem saçıldı* diyerek Şahin Bey şehit olduğunda üzüntü ve kederin bütün şehri yasa boğduğunu anlatmaktadır.

*Şu Antebin ufak ufak taşları*⁷ türküsündeki, *hilal olmuş Şahin Beyin kaşları* dizesindeki hilal benzetmesi de manidardır. Vatanını hiçbir koşulda düşmana teslim etmeyen ve buna ant için Şahin Bey'in bu uğurda şehit olduğunu anlatmaktadır. Onun vatan aşkı ve cesaretiyle karşılaştığı Fransız komutanın ise *Norman cepheden kaçtı* dizeleri anlatmaktadır. Türküde geçen cellat kelimesi hedef gösterilen kişinin canını alma emriyle görevlendirilen düşman askerini işaret etmektedir. Türkünün son dizeleri düşman askerine *tatlı cana kıyarsın* diyerek zalimlik yaptığını, bu kötülüğü de bireysel husumetten değil el sözüne uyarak yaptığını anlatır.

Antep halkı 1920'den 1921'e kadar işgal güçleri karşısında tüm dünyanın hayranlığını kazanan, akıllara durgunluk veren ve büyük bir fedakârlık ve kahramanlıkla eşi benzeri az bulunan bir direniş göstermiştir. Ancak dört bir yanı kuşatılan şehirde erzak tedarik edemeyen halk açlığa daha fazla dayanamamış, gücünü takatini kaybedince şehir işgal kuvvetlerinin eline geçmiştir. Antep halkı on bir ay boyunca işgale karşı koymuş ancak sonunda yavrularının dayanılmaz açlık acısına boyun eğerek, ama yine de onurlarının korunması için düşmandan güvence alarak şehri teslim etmiştir (Güner, 2007:62).

Üzerine nice türküler yakılan Antep Savunması, Kurtuluş Savaşı tarihimizde cesurca düşman işgaline direnen gözü pek ve fedakâr bir halk hareketi olarak tarihte yerini almıştır. TBMM'nin Layiha-i Kanuniye'nin 147. toplantısında ilk celse olarak Antep'e

“Gazi” unvanının verilmesi kararlaştırılmış ve 8 Şubat 1921’de Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Efe, 2015:227).

Cisimleşmiş taşıyıcısı beyin olan insan belleği, sadece hatıraları barındırmaz, aynı zamanda dışsal işaretlerle de sürekli etkileşim içindedir ve belleğe gömülecek bilgi için sosyal ve kültürel çerçeveler gereklidir. Belleğe yerleşmesi ve gerektiğinde hatırlanması ise hatırlayan bir zihin ile hatırlatan bir nesne arasındaki temasın oluşumuna bağlıdır. Bu da bize, olayların ve yaşananların günümüze ulaşabilmesinde birey veya toplum olarak etki ve onayla varlığını sürdüren kültürel ürünlerin önemini kanıtlamaktadır.

Anlatılar, şarkılar/türküler, danslar, giysiler ve semboller uzak geçmişte yaşanan geleneksel kültürel belleğin aktarım yollarındandır. Sözlü kültür ürünlerinden olan türküler de, edebiyat ve müziğin uyumlu ortaklığı ve kültürün ezgiyle birleşip en yalın dille aktarıldığı, yıllar öncesinden süzülüp gelen toplumsal bellekte yer etmiş tarihî vesikalar niteliğinde değerli sözel belgelerdir.

Tarih, yazılı belgelere dayalı bir alandır ve tarihî kayıtlar somut gerçeklere dayandığından dolayı her zaman eksik olacaktır. Zira tarih, genellikle uzak geçmiş zamanlarda gerçekleşen olayların zaman, mekân ve şahsiyetlerin durumunu eldeki belgelere dayalı konu edinmek mecburiyetindedir. Bir olay veya yerle ilgili resmî tarihî belgelerde yer alan bilginin yanı sıra dönemin edebî ürünlerine ve sözlü kültür malzemelerine yansıyan bilgi ise psikolojik ve sosyolojik etkileriyle birlikte geçmişte yaşananların hissiyatıyla oluşturulup toplumla yoğrulduğu için süreçle ilgili daha kapsamlı ve detaylı bilgi sağlayacaktır. Örneğin, Türk milletinin Millî Mücadele dönemini konu alan bütün tarih kaynaklarında Gaziantep Savunması ve kahramanlarının adının geçtiği bilinmektedir. Oysa tarih kitaplarında yer almayan ama türkülerine yansıttığı, işgal karşısında vatani uğruna şehit olmayı tereddütsüz tercih eden hissiyatı “*anama söyleyin yola bakmasın*” dizesinden anlamak mümkündür.

I. Dünya savaşı sırasındaki “*Müslüman toprağında heç gâvur olur mu?*” diyen ve işgale kanının son damlasına kadar kendi imkânlarıyla direnen Antep halkının vatan savunması bu anlamda dünyada yaşanmış ender şehir savaşlarından biridir (Efe, 2015:226). Tarihte, Antep halkı gibi on bir ay boyunca büyük bir orduya karşı koyabilmeyen dağmık, küçük ve sadece hafif silahlı kuvvetlerle vatanını savunmaya alan bir örnek daha çıkmamıştır. İşte söz konusu işgal sürecindeki Anteplinin türküsüne yansıyan, *vurun Antepliler namus günüdür* dizeleri de vatan savunmasını namusu belleyen halkın işgale karşı duruşunu aktarır.

Antep Savunması, Türk Kurtuluş Savaşının abideleri arasında yer almaktadır. Antep halkının bu direnişinin düşmanla değil açlıkla mücadele etmeye takati kalmadığından kırıldığını ise *kanımız kurudu benzimiz soldu* diyen türkü dizelerinden anlamak mümkündür.

Türküler, bir anlamda bizi bu günlere getiren geçmişimize ayna tutacağı gibi genlerimizdeki şifreleri çözümlememize de yardımcı olacaktır. Var olduğundan beri yıllarca geniş alanlara yayılan Türk ulusunun dokunduğu her yere kendi öz benliğini türkülerle sıvıdığı bilinmektedir (Yakıcı, 2010). Sözlü kültür ürünlerinin korunabilir olması ve sürekliliğini sağlama adına yazılı belgelere aktarımının yanı sıra mutlak suretle dijital ortamlara da aktarımı, ulaşılabilirlik ve sürdürülebilirlik adına gereklidir. Günümüz şartlarında bilindiği gibi, sözlü ve yazılı kaynaklara bir de dijital kaynaklar eklenmiştir. Kültürel ürünler geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi görmektedir. Bu bakımda kültürel belleği oluşturan temel ürünlerin başında türkü vd. sözlü kültür ürünleri gelmektedir. Bu bakımdan türkülerin korunması, kayıt altına alınarak yaygınlaştırılması ve

dijital ortamlara aktarılması önemlidir. Zira Özbek'in (2010) dediği gibi "kendi türkülerini okumayan milletlere yabancılar kendi türkülerini okuttururlar."

Sonuç

Türk halkının binlerce yıllık kültürel birikimi türkülerinde en yalın hâliyle görülmektedir. Sözlü kültür unsurları olan türkülerini korumak toplumu oluşturan bireylerin kültürel belleklerini beslemek için gereklidir.

Sanat ve edebiyatın ortak ürünü olan türküler bu milletin kodlarını barındıran hazinedir. Bu bağlamda, Türk insanının düşünen, sorgulayan; seven, darılan; gülen, ağlayan yüreğinin içini gösteren türküler dikkatle incelenmesi gereken önemli belgeler niteliğindedir. Tarihte yaşananlar kaynak kitaplarda belgelerle anlatılmaktadır. Ancak sözlü kültür belleğinde yer alan türküler, toplumu oluşturan bireylerin hayata bakış açılarını anlayabilmek, tarihî ve kültürel kodlarımızdaki şifreleri çözümlenebilmek için başvurulabilecek güvenilir kaynaklardan birisidir.

Sonuç olarak denilebilir ki türküler, birçok tarihî olayda olduğu gibi Antep Savunması için de önemli bir sözlü tarih belgesi olarak bellek içindeki yerini almış ve günümüzde kültürel bakımdan olduğu kadar tarihî bakımdan da bu yerini ve önemini korumaktadır.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

NOTLAR

1. KARA İMIŞ ŞU ANTEP'İN YAZISI

*Kara imiş şu Antep'in yazısı
Meleşmiyor koyun ilen kuzusu
Ana baba bacı kardaş acısı
Nerde benim sarı güllü bağlarım
Antep diye hazin hazin ağlarım*

*Fransızlar her taraftan geldiler
Top sesinden çocuklar da öldüler
Çok gelinler evde yalnız kaldılar
Nerde benim mor sünbüllü bağlarım
Antep diye hazin hazin ağlarım*

*Kavallı'nın şirazesini bozuldu
Hanemize kara yazı yazıldı
Camilere şehit kabri kazıldı
Nerde benim mor laleli bağlarım
Antep diye uğrun uğrun ağlarım.*

Türkü Repertuar no:660, Kaynak kişi: Hüseyin Eroğlu, Derleyen: Ferruh Arsunar, Makamsal dizi Karcıgar, Karar sesi: La, Bitiş sesi: La, En pes sesi: La, En tiz sesi: Mi, ve Ses genişliği 12 ses olarak kayıtlarda yer almaktadır.

2. BAKIN EY KARDAŞLAR BU FENA HALLAR

*Bakin ey kardaşlar bu fena hallar
Kaçamaz olduk da bağlandı kollar
Bundan sonra dünyaya gelecek kullar
Ölümün istiyor hem kalan sağlar*

*Fransız'ı dersin İslam'a asi
Bağrıma hun etti topunun sesi
İlbeyli'yle Beydili'nin çetesi*

Saklamaz oldu şu kara dağlar

*Bakın kardaşlar Fransız netti
Kilis'ten belli de ordusu tuttu
Kilis ile Halep Şam elden gitti
Küffara mülk oldu bahçalar bağlar*

Türkünün kaynak kişisi olarak İspahalı Aşık Veli görülmektedir. Türkü, Fransızların Halep'ten çıkarak Kilis üzerine yürüdüğü zamanlarda söylenmiştir.

3. KARŞI DAĞDA KARA TABUR ORDU VAR

*Karşı dağda kara tabur ordu var (2)
Her yiğidin de yüreğinde derdi var (2)
Herkesin de vatani var yurdu var
Vatan için beni bu dağa gönderin
Türklük namına canım feda ederim*

Kaynaklarda türkü, Repertuar No: 979, Yöresi- İli-ilçesi: Nizip/ Gaziantep, Kaynak Kişi: Nizipli Deli Mehmet Senses, Derleyen: Rifat Kaya olarak yer almaktadır.

4. KARAYILAN DER Kİ HARBE TUTUŞAK

*Karayılan der ki harbe tutuşak
Kilis yollarından kelle getirek
Fransız adını birden batırak
Neylemeli aslan Molla vuruldu*

*Fransız topları leylege vurdu
Salladı salladı Antep'e vurdu
Yılan bey uğruna bekçi mi durdu
Neylemeli aslan Molla vuruldu*

*Atıyor da zalım gavur atıyor
Molla beyim şehit olmuş yatıyor
Küçük Mehmet çetelerin kaçıyor
Vur gavuru dayanmaz Molla beye*

Destan türünde kabul edilen türkü, Repertuar No: 661, Kaynak Kişi: Hüseyin Eroğlu, Derleyen: Ferruh Arsunar olarak kaynaklarda yer almaktadır.

5. ATINA BİNMIŞ ELİNDE DİZGİN

*Atına binmiş elinde dizgin
Girdiği cephede hiç vermez bozgun oy
Çeteler içinde Yılan Bey azgın
Vurun Antepliler namus günüdür
Vurun Türk uşağı namus günüdür*

*Sürerim sürerim gitmez kadana
Düşmanın kurşunu değmez adama oy
Kara haberimi verin babama*

*Vurun Antepliler namus günüdür
Vurun Türk uşağı namus günüdür*

*Antep'in harbine on bir ay oldu
Kanımız kurudu benzimiz soldu oy
Analar bacılar saçların yoldu*

*Vurun Antepliler namus günüdür
Vurun Türk uşağı namus günüdür*

*Anama söyleyin damda yatmasın
Çuha şalvarıma uçkur takmasın oy
Oğlum gelir diye yola bakmasın*

Ağıt türünde olan türkü Repertuar no: 53, Yöresi-İli-İlçesi: Karayılan/Gaziantep, Kaynak Kişi: Seyit Can Özer, Derleyen: Muzaffer Sarısozen, Makamsal Dizi: Hüseyini Karar Sesi: La, Bitiş Sesi: La, En Pes Ses: Sol, En Tiz Ses: Mi, Ses Genişliği: 6 ses olarak kayıtlara geçmiştir.

6. ŞAHİN BEY VURULDU YOLLAR AÇILDI

*Şahin bey vuruldu yollar açıldı
Antep'in üstüne matem saçıldı (matem saçıldı)
O güzel Antep'e düşmanlar doldu
Uyan Şahin uyan gör neler oldu*

*Şahin'i sorarsan otuz yaşında
Küçük yavrular ağlar peşinde
Süngüyle delindi köprü başında
Uyan Şahin uyan Antep karşında*

Türü ağıt olan türkü Repertuar No: 897, Kaynak Kişi: Selahattin Erorhan, Derleyen: Ahmet Turan Şan, Makamsal Dizi: Hüseyini, Karar Sesi: La, Bitiş Sesi: La, En Pes Ses: La, En Tiz Ses: Mi, Ses Genişliği: 5 Ses olarak kayda geçmiştir.

7. ŞU ANTEBİN UFAK UFAK TAŞLARI

*Şu Antep'in ufak ufak taşları
Hilal de hilal olmuş aman Şahin Beyin kaşları
Bir omuzdan bir omuza saçları*

*Uyan da Şahin Beyim
Norman cepheden kaçtı
Uyan da Şahin beyim
Toplar başından aştı*

*Bülbül müsün daldan dala konarsın
Cellat mısın zalım düşman tatlı cana kıyarsın
Kötü müsün el sözüne uyersin*

Konusu Asker/Askerlik olan türkü Repertuar No: 4632, Kaynak Kişi: Abbas Erten, Derleyen: Ankara Devlet Konservatuvarı, Notaya Alan: Altan Demirel, Makamsal Dizi: Basit Suzinak, Karar Sesi: Sol, Bitiş Sesi: Sol, Usül: 4/4+3/4, En Pes Ses: Sol, En Tiz Ses: La, Ses Genişliği: 9 Ses olarak kayda geçmiştir.

KAYNAKÇA

- Acun, Fatma. "Millî Mücadele Dönemi Türküleri Üzerine Örnek Bir Çalışma". *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/Edebiyat* 87 (2016/3): 85-114.
- Aksel, Çetin ve Aktan, R. *Gaziantep'te Şahin Bey'in Türkü ve Destanları*. Gaziantep: Güneş Matbaası, 1964.
- Assman, Jan. *Cultural Memories, Switzerland: Springer, Dordrecht*, 2011.
- Baş, Bayram. "Sözlü ve Yazılı Kültür İlişkileri Çerçevesinde Konuşma ve Yazma Becerilerine Bir Bakış". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 29 (2011): 109-117.
- Başbekçi, Metin. "Gaziantep Savunması Kahramanı, Mehmet Said (Şahinbey)". *Kübbiye Tarih, Kültür ve Sanat Dergisi* 2 (2020): 32-34.
- Butler, Toby. "Memoryscape: How audio walks can deepen our sense of place by integrating art". *Oral History and Cultural Geography, Geography Compass* (2007): 360-372.
- Cankat, Hakkı. *Antep Savaşının İlk Kurbanı Gaziantep Şahini*. İstanbul: Raşit Bütün Matbaası, 1954.
- Dupree, H., Nancy. "Cultural heritage and national identity in Afghanistan". *Third World Quarterly* (2002): 977-989.
- Efe, Aydın. "Antep savunması: Bir Albayın Hatıratı". *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 53 (2015): 221-253.
- Ergun, Pervin. "Bebekleri Dünyaya Leyleklerin Getirdiğine Dair İnançın Türk Mitolojisindeki Kökleri Üzerine". *Millî Folklor* 89 (2011): 133-146.

- Ersoy, Ruhi. "Sözlü Kültür ve Sözlü Tarih İlişkisi Üzerine Bazı Görüşler". *Millî Folklor* 61(2004): 102-110.
- Ersöz Çalış, Ferya. "*Sarıkamış Harekâtı'nın Toplumsal Bellekteki İzdüşümleri*". (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, 2007.
- Fıdan, Süleyman. "Sözlü Kültür- Sözlü Tarih İlişkisi Bağlamında Niř Türküleri". *Turkish Studies* (2011): 139-148.
- Güner, Zekai. "Antep Savunması ve Ali Şefik Özdemir Bey'in Faaliyetleri". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (2007): 49-65.
- Gürsel, Ali. *Gaziantep Savunmasında Şahinbey'in Yeri (1919-1920)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
- Gürsel, Ali. "Millî Mücadele Döneminde Gaziantep Savunması ve Şahinbey". *Asia Minor Studies Journal of Social Science* 1 (2013): 52-63.
- Hoopes, James. Oral History. USA: The University of North Caroline Press, 1979.
- Kalka, P., Gülşah. "Gaziantep adı üzerine". *Sosyal Bilimler Dergisi* 9 (2015): 101-107.
- Mazırık, Özge. *Gaziantep Türküleri Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, 2017.
- Özbek, Mehmet. "Türkü Deyip de Geçme Tanı". *Türk Yurdu Dergisi* (Ocak, 2010) - Yıl 99, Sayı 269.
- Özkaraman, Abdulkadir. "Karayılan'ın (Molla Mehmed) Şehadetine Kadar Gaziantep Savunması". *Millî Mücadelede Cephe Gerisi ve İstiklâl Yolu Gençlik Sempozyumu Bildirileri Kitabı* (2020): 183-197.
- Severoğlu, B. Sıtkı. "Bir Kurtuluş Savaşı Kahramanı; Şahin Bey Namlı Mehmed Said'in Yaşamından Bazı İzler". *Arulis Dergisi* 9 (2021): 63-73.
- Pamuk, Bilgehan. "Antep Savunması ve Kuvâ-yı Millîye Mücahidi Boyno Memik'in Faaliyetleri". *Türkiye Günlüğü* 145 (2021): 130-143.
- Tansel, Selahattin. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. Cilt III, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1991.
- Tunç, İsmet. "Sözlü Kültürün Dinsel Kaynaklardaki Yansımaları". *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 13 (2020): 39-56.
- Yakıcı, Ali. *Halk Şiirinde Türkü/Tanım-Tasnif-İnceleme-Metin*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- Yakıcı, Ali. "Türkünün Tarihçesi, Tanımı, Türk Dünyasındaki Yeri". *Türk Yurdu Dergisi* (Ocak-2010) Yıl 99, Sayı 269.
- Yıldırım, Dursun. "Sözlü Kültür ve Folklor Üzerine Düşünceler". *Millî Folklor* (1989): 16-17.
- Yıldırım, Dursun. "*Türk Folklor Araştırmalarının Problemleri*", "*Tarih Yazımı ve Sözlü Ortam Kaynakları*". Türk Bitiđi, Ankara, Akçağ Yayınları, 1998.
- Yıldırım, Dursun. "Folklor ve Çağdaş Kültür Modelimiz Üzerine Görüş ve Düşünceler". *Millî Folklor* 12 (1991): 15-17.